

บทที่ ๔

วิเคราะห์ความโลภในพุทธจริยศาสตร์เถรวาท

๔.๑ วิเคราะห์ ความหมายและความเป็นมาของความโลภระหว่างพุทธจริยศาสตร์กับแนวคิดจริยศาสตร์ประโยชน์นิยม

การได้ศึกษาวิเคราะห์ในหัวข้อเรื่อง ความโลภในพุทธจริยศาสตร์เถรวาทได้ศึกษาและวิเคราะห์ในเรื่องของความโลภ ให้มีความรู้ความเข้าใจทั้งในสภาวะภายในและภายนอกของตัวเรา ย่อมทำให้เราสามารถพิจารณาในสิ่งที่เกิดขึ้นกับตัวเราและเกิดขึ้นกับผู้อื่นสิ่งอื่นว่ามีสาเหตุเป็นอย่างไรและจะมีผลเป็นอย่างไรหรือจะทำให้เกิดพฤติกรรมต่างๆอย่างไรอย่างนี้หรือถ้าจะให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจว่าทำไมถึงต้องรู้ว่า ความโลภ คืออะไรเป็นอย่างไรมีสาเหตุเพราะว่าความรู้ในเรื่องนี้เป็นขั้นพื้นฐานในการที่จะพิจารณาให้บรรลุถึงขั้นโศกบันปฏิมรรคโศกบันปฏิจล เป็นปัจจัยเป็นส่วนประกอบที่สำคัญยิ่ง

ดังนั้นจึงได้ศึกษาและวิเคราะห์เรื่องความโลภในพุทธจริยศาสตร์เถรวาทเพื่อเป็นแนวทางในการทำความเข้าใจและเป็นแนวทางในการคิดพิจารณาเพื่อให้บรรลุมรรคผล ซึ่งจะอธิบายถึงความโลภที่มีทั้งระดับหยาบและละเอียดที่กล่าวว่ามีทั้งหยาบและละเอียดก็เพราะในขั้นแรกความโลภหรือความอยากได้ในขั้นปุถุชนคนทั่วไปย่อมเป็นความโลภหรือความอยากได้เกี่ยวกับการเป็นอยู่คือเกี่ยวข้องกับปัจจัย ๔ เช่น อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรคและเป็นคนโลภความอยากได้ตามกระแสสังคมการเป็นอยู่ร่วมกัน เช่น อยากมีเงินอยากมีรถขับ อยากมีงานทำหรืออื่นๆ อีกมากความอยากได้ถ้ามีความพอดีก็ไม่เป็นอันตรายหรือเป็นทุกข์แต่ถ้ามีความโลภหรือความอยากได้มากเกินไปจนกลับกลายเป็นการแย่งชิงของผู้อื่นเบียดเบียน โกงผู้อื่นหรือทำผิดกฎเกณฑ์กติกาของสังคมก็ย่อมทำให้เกิดความทุกข์ทั้งตัวเองและเกิดความทุกข์ต่อผู้อื่นที่เราไปเบียดเบียนความโลภในระดับนี้เป็นความโลภที่มองเห็นได้ง่ายแต่ขจัดได้ยากที่กล่าวว่าขจัดได้ยากก็เพราะว่าความโลภประเภทนี้จะมีติดตัวเรามาแต่กำเนิดอีกทั้งยังมีอยู่ให้สภาพแวดล้อมต่างๆทั้งภายในครอบครัวจนไปถึงภายนอกครอบครัวคือชุมชนต่างๆที่เราปฏิสัมพันธ์อยู่ทำให้มีการขัดเกลาอบรมบ่มความคิดในเรื่องความโลภหรือความอยากได้นี้ติดตัวเราอย่างหนาแน่นที่ได้กล่าวไปนี้เป็นความโลภในขั้นธรรมดาหรือขั้นหยาบอันเป็นความโลภหรือความอยากได้ในด้านรูปธรรมส่วนความโลภในขั้นหยาบอีกแบบหนึ่งนั้นไป เป็นความโลภที่เป็นนามธรรมเช่นความโลภอยากให้คนกราบไหว้หรือนับถือมากมายความโลภอยากให้มีคนชอบมากมายความโลภอยากพูดมากมายและอีกมากมายหลายอย่าง

สำหรับความโลภในชั้นละเอียดนั้นจะเป็นทั้งในแง่ของรูปธรรมและนามธรรมแต่จะเป็นความโลภที่เราอาจจะไม่รู้สึกรู้สิดังหรือเช่นเมื่อเราปฏิบัติธรรมไปแล้วก็จะเกิดฤทธิ์ขึ้นฤทธิ์ที่เกิดจะเป็นกิเลสคือความโลภอย่างละเอียด

หลักการสำคัญของทัศนะของสำนักปรัชญาประโยชน์นิยม คือ “การถือเอาประโยชน์สุขเป็นเกณฑ์ตัดสินความผิดถูกชั่วดี กล่าวคือ การกระทำใดก็ตามที่ก่อให้เกิดประโยชน์สุขมากที่สุดแก่คนจำนวนมากที่สุดก็ถือได้ว่าการกระทำนั้นเป็นการกระทำที่ดีถูกต้องตามหลักศีลธรรม”^๑

เมื่อนำหลักประโยชน์ของเป็นชั้นและมีลึกลงมาเปรียบเทียบกันจะเห็นได้ว่าประโยชน์ตนเองต้องมาก่อน เพราะมนุษย์เห็นแก่ตัวอยู่แล้ว จึงต้องสนองความเห็นแก่ตัวของตนเองให้พอก่อน ส่วนมิลล์เห็นว่า ประโยชน์ส่วนรวมต้องมาก่อนแม้ตนเองจะต้องเสียประโยชน์ไปเพราะการกระทำนั้นก็ถือว่าสมควรที่จะทำเพราะ เป็นการมุ่งประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลักซึ่งการตัดสินว่าการกระทำนั้นถูกหรือผิด ขึ้นที่ผลของการกระทำเป็นเกณฑ์ถ้าการกระทำใดที่มีแนวโน้มที่จะก่อให้เกิดประโยชน์แก่คนส่วนมาก ก็ถือว่าการกระทำนั้นถูกต้องสมควร หากการกระทำใดก็ตามที่ก่อให้เกิดผลที่สวนทางกับความสุข ก็ถือว่าเป็นการกระทำที่ผิดโดยที่มีเกณฑ์การตัดสินพอสรุปได้ ว่า จะต้องกำหนดในสิ่งที่สามารถให้ประโยชน์สุขมากที่สุดและยาวนานที่สุด ต้องเลือกสิ่งทีเผลวน้อยที่สุดถ้าไม่มีสิ่งใดให้เลือก ยึดเอาประโยชน์สุขมากที่สุดจำนวนมากที่สุดของคนจำนวนมากที่สุด ในสังคมนั้นเป็นเกณฑ์ ไม่ลดประโยชน์สุขของตนเองให้ลดน้อยลงไปกว่าประโยชน์ของผู้อื่นหรือไม่ลดประโยชน์ของผู้อื่นให้น้อยไปกว่าประโยชน์ของตน นั้นก็จะต้องมีความสุขเสมอหน้ากัน ไม่คำนึงถึงเจตนาเป็นสำคัญ ให้ถือเอาประโยชน์สุขที่เกิดขึ้นอันเป็นผลที่สำคัญยิ่งกว่าและจะต้องคำนึงถึงผู้กระทำนั้นด้วยว่าเป็นผู้หนึ่งที่จะได้รับผลของการกระทำนั้นเหมือนกันกับผู้อื่นในสังคม^๒

^๑ ราชบัณฑิตยสถาน.สำนักพจนานุกรมศัพท์ปรัชญา อังกฤษ-ไทย,(กรุงเทพมหานคร: อรุณการพิมพ์, ๒๕๔๐), หน้า ๑๐๑.

^๒ บุญมี แทนแก้ว, ผศ.,จริยธรรมกับชีวิต พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๑), หน้า ๑๑๑.

๔.๒ วิเคราะห์สาเหตุของความโลภระหว่างพุทธจริยศาสตร์กับแนวคิดสนับสนุนจริยศาสตร์ ประโยชน์นิยม

ในพุทธจริยศาสตร์เถรวาทเห็นด้วยกับแนวคิดของค่าน้ำที่ว่า ดี ชั่ว ถูก ผิด มีกฎที่แน่นอนตายตัวเป็นหลักในการตัดสิน ถือเจตนาเป็นหลัก ว่าด้วยเจตนาเป็นตัวทำให้กระทำความชั่วและเกิดความโลภ เห็นด้วยในกฎศีลธรรมที่ต้องเอาใจเขามาใส่ใจเรา ตัวเราเองก็รักตัวกลัวตาย ผู้อื่นก็เช่นเดียวกัน ดังนั้น จึงทำสิ่งที่ท่านและคนอื่นต้องการให้เป็นกฎสากล สอนให้เคารพรักเพื่อนมนุษย์เหมือนรักตนเอง จึงไม่ควรใช้ผู้อื่นเป็นเครื่องมือหรือบันไดที่จะใช้ก้าวไปสู่ความสำเร็จด้วยความต้องการอยากมีอยากได้ส่วนตัว

แต่พระพุทธรูปจริยศาสตร์เถรวาทไม่เห็นด้วยกับแนวคิดของค่าน้ำที่ว่า มนุษย์จะต้องต่อสู้กันอยู่เสมอระหว่างอารมณ์กับเหตุผล ถ้าเป็นปฏิกิริยาแนวคิดของค่าน้ำที่ถูกต้อง แต่สำหรับหลักพุทธจริยศาสตร์เถรวาทไม่ใช่ เพราะสำหรับหลักพุทธจริยศาสตร์เถรวาทสามารถทำลายกิเลสอันเป็นอารมณ์ฝ่ายต่ำจนหมดสิ้น เหลือแต่อารมณ์ที่เป็นฝ่ายสูงคือกุศลความดี เช่น ศีล อริยสัจ ๔ สิ่งเหล่านี้ยังมีอยู่ในใจของหลักพุทธจริยศาสตร์เถรวาท ซึ่งแนวคิดนี้ค่าน้ำปฏิเสธเพราะเขาไม่เข้าใจหลักความคิดในแบบพุทธจริยศาสตร์เถรวาท

แนวคิดของค่าน้ำจะผิดธรรมดาสามัญจากความเข้าใจของมนุษย์ปกติ การที่ค่าน้ำไม่ให้ความสำคัญกับอารมณ์ฝ่ายลบ เช่น ความโกรธ ความริษยา ความโลภ ก็นับว่าสมเหตุผล แต่การที่ค่าน้ำไม่ให้ความสำคัญกับอารมณ์ฝ่ายบวกเลย เช่น ความเมตตา ความสงสาร ดูเหมือนว่าจะเป็นสิ่งที่ยากจะทำใจให้ยอมรับได้ยาก

ค่าน้ำไม่ให้ความสำคัญแก่ความรู้สึกของมนุษย์ เน้นความดีตรงที่การต่อสู้กันระหว่างความสำนึกในหน้าที่กับความรู้สึก คนเลวแต่กลับตัวมาเป็นดี ชาวโลกนิยมสรรเสริญ แต่สำหรับค่าน้ำถือว่าหมดโอกาสทำดี ตัวอย่างเช่น เรามีเพื่อนอยู่ ๒ คน คนหนึ่งดีกับเราเสมอ อีกคนหนึ่งจะคอยคิดฆ่าท่านอยู่เสมอแต่พยายามหักห้ามใจ ถ้าจะให้ท่านเลือกคบท่านจะเลือกคบคนไหน สำหรับค่าน้ำคงจะต้องคบคนหลังอย่างแน่นอน

การกระทำที่ถูก คือการกระทำที่เกิดจากเจตนาดี การกระทำที่เกิดจากเจตนาดี คือการกระทำที่สำนึกในหน้าที่ การกระทำที่เกิดจากหน้าที่ คือการกระทำที่เกิดจากเหตุผล การกระทำที่ตั้งอยู่บนเหตุผลคือการกระทำที่เกิดจากกฎศีลธรรม

แนวคิดประโยชน์นิยมในการจัดการความโลภของปรัชญาสำนักนี้จัดว่าเป็นทฤษฎะทางจริยศาสตร์โดยถือเอาประโยชน์สุขเป็นเกณฑ์ตัดสินความ ผิด ถูก ชั่ว ดี กล่าวคือการกระทำที่ก่อให้เกิดประโยชน์สุขมากที่สุดแก่คนจำนวนมากที่สุดถือว่าเป็นการกระทำที่ดี^๓

จากมโนธรรมแล้ว การเชื่อมโยงหรือการ โงงโยทางด้านศีลธรรม ก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่สำคัญ เพราะการสั่งสมความคิดและประสบการณ์ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันก็เป็นแรงจูงใจหรือปัจจัยผลักดันภายในอีกตัวหนึ่งที่กลายมาเป็นส่วนหนึ่งของจิตใจของเราจนทำให้เราคิดว่าการทำตามหน้าที่เป็นเรื่องธรรมชาติ มิลล์ได้กล่าวอย่างหนักแน่นว่าการ โงงโยทางศีลธรรมนี้เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นมามาก เป็นสิ่งที่ทำให้ความรู้สึกของเราคลมกลืนเป็นธรรมชาติ เพราะหากขาดพลังสนับสนุนส่วนนี้ไปก็ไม้อาจทำให้ความรู้สึกทางด้านศีลธรรมของมนุษย์เป็นธรรมชาติได้^๔

จะเห็นได้ว่าเหตุจูงใจหรือปัจจัยผลักดันภายนอกและภายในนั้นเป็นสิ่งที่ทำให้มนุษย์รู้สึกมีพันธะที่จะต้องทำตามและทำหน้าที่ร่วมกันในสังคม เมื่อมีความเข้าใจและมุ่งประสานประโยชน์ร่วมกันแล้วก็กลายเป็นพันธะทางสังคมจนกลายเป็นรากฐานความรู้สึกทางสังคมในที่สุดซึ่งจะเอื้อต่อระบบศีลธรรมแบบประโยชน์นิยมเป็นอย่างยิ่ง

ประโยชน์นิยมของมิลล์ไม่ขัดแย้งกับศาสนา หากตีความว่าคำสอนของศาสนาเป็นไปเพื่อความสุขของมหาชน แต่หากศาสนาใด ๆ ก็ตามที่สอนว่าการกระทำใดที่เป็นเพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่นนั้นเป็นสิ่งที่ไม่ดี ประโยชน์นิยมในทัศนะของมิลล์ก็จะคัดค้านและไม่ยอมรับศาสนานั้น เพราะประโยชน์นิยมในทัศนะของมิลล์มีหลักอยู่ที่การกระทำเพื่อประโยชน์สุขแก่คนส่วนรวม อะไรก็ตามเมื่อนำทัศนะของมิลล์ไปเทียบเคียงและตัดสินแล้ว ถ้าขัดแย้งแนวคิดของมิลล์ก็ถือว่าการกระทำนั้นผิด

๔.๓ คุณค่าและโทษของความโลภระหว่างพุทธจริยศาสตร์กับความโลภ ในทัศนะประโยชน์นิยม

คุณค่าทางจริยธรรมเป็นสิ่งสมบูรณ์ในตัวเอง ความดี ความชั่ว ความถูก ความผิด เป็นสิ่งแน่นอนตายตัวส่วนโทษ เป็นสิ่งที่มนุษย์นั้นไม่ควรกระทำ การมองความโลภในแง่คุณค่าและประโยชน์ในทางจริยศาสตร์ดังที่อริสโตเติลกล่าวว่า กิเลสนี้ไม่จำเป็นต้องตัดหรือเพราะว่าใครที่ตัดกิเลสเหมือนกับการทำให้ความเป็นมนุษย์พิการเพราะว่ากิเลสกับชีวิตมันเป็นสิ่งเดียวกันแต่ควร

^๓ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมศัพท์ปรัชญาอังกฤษ – ไทย, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: ๒๕๔๘), หน้า ๑๐๑.

^๔เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐๐.

ใช้เหตุผลเข้าไปควบคุมกิเลส^๕ แต่ทางพุทธศาสนาไม่ได้มองอย่างนั้น แต่มองว่ามันคนละเรื่องกัน ชีวิตก็ชีวิต กิเลสก็กิเลส ตัดกิเลสก็ไม่เห็นตายกลับทำงานทำประโยชน์ให้สังคมเช่นพระอรหันต์ ท่านละกิเลสได้หมดแล้วและท่านก็มีได้ตายไปตามกิเลสท่านก็ทำประโยชน์ให้กับสังคมได้มากมาย แต่ก็เห็นด้วยกับอริสโตเติลที่ว่ากิเลสต้องควบคุมเช่นความโลภ ก็เป็นกิเลสที่จะต้องใช้เหตุผลหรือปัญญาเข้าควบคุมมิให้เกิดขึ้นโทษที่เกิดจากความโลภ

ผู้ที่ถูกความโลภครอบงำย่ำยีแล้วยอมนอนเป็นทุกข์และคอยถือเอาแต่สิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ ก็สำคัญว่าเราถือเอาสิ่งเป็นประโยชน์แม้จะถือเอาสิ่งที่เป็นประโยชน์ก็สำคัญว่าเราถือเอาสิ่งไม่เป็นประโยชน์ธรรมเหล่านี้อันคนผู้โลก ถือเอาแล้วยอมเป็นไปเพื่อความนิบหนวยมิใช่ประโยชน์เกื้อกูลเพื่อทุกข์ตลอดกาลเพราะชอบประพฤติดุจจริตด้วยกาย ด้วยวาจา ด้วยใจ ครั้นแล้วเมื่อตายไปยอมเข้าถึง อบายทุกคติ วินิบาตนรก^๖ โทษที่เกิดจากความโลภนั้นสร้างแต่ความทุกข์ความเดือดร้อนให้กับตนเองและผู้อื่นอยู่เสมอ หากความสุขความเจริญให้กับชีวิตไม่ได้ ทั้งในโลกนี้และโลกหน้าแต่คนโลภมักเข้าข้างตนเองอยู่เสมอเพราะคิดว่าที่ตนทำไปนั้นเป็นการกระทำที่ถูกต้องแล้วแต่ผู้ที่ถูกโลภเป็นฝ่ายผิด ฉะนั้นคนโลภจึงเป็นคนเห็นแก่ตัว

เป็นธรรมดาที่ธรรมชาติของมนุษย์นั้นเป็นผู้ที่มีความเห็นแก่ตัวและมีความโลภมาแต่กำเนิดไม่ว่าเรื่องอะไรก่อนที่มนุษย์จะคิดถึงคนอื่น เขาจะต้องคิดถึงตัวเองก่อนเสมอ ไม่ว่าจะเป็นการกระทำ การพูด หรือการคิดก็ตาม และการที่เขาคิดจะช่วยเหลือผู้อื่น ก็เพียงแค่เขาคิดว่าจะได้ประโยชน์จากการช่วยเหลือนั้น เว้นจากผลประโยชน์ของตนเองไปแล้วไม่มีทางที่จะเป็นไปได้ที่มนุษย์จะหันไปช่วยเหลือคนอื่นฟรี ๆ เกี่ยวกับเรื่องนี้ เป็นธรรมดาถึงกลับกล่าวว่า “อย่าฝันว่าจะมีมนุษย์หน้าไหนที่จะใจดียื่นมือเข้ามาช่วยเหลือท่านฟรี ๆ นอกเสียจากว่า เขามองเห็นประโยชน์จากการกระทำนั้นเท่านั้น”^๗ แต่ก็เป็นที่สงสัยว่า เมื่อเป็นธรรมดาที่มนุษย์เห็นแก่ตัวเช่นนั้นแล้ว ทำอย่างไรมนุษย์ที่เห็นแก่ตัวจะคิดไปช่วยเหลือผู้อื่นได้ และทำอย่างไรลัทธิหรือปรัชญาของเขาจึงจะได้ชื่อว่า เป็นประโยชน์นิยม เป็นธรรมดาที่การที่จะทำให้คนที่เห็นแก่ตัวมาเห็นแก่ประโยชน์คนอื่นได้นั้น ต้องมีความพร้อมในความต้องการของตนเองเสียก่อน เมื่อตนเองได้ประโยชน์เพียงพอแล้ว ประโยชน์ส่วนรวมก็จะเกิดตามมาเอง เช่น เมื่อรัฐบาลเข้าใจในหลักความเห็นแก่ตัวของมนุษย์นี้ก็

^๕ ส.อ.(บาลี)๒๓ / ๘๕ – ๘๑, ส.อ.(ไทย)๒๓ / ๘๕ – ๘๑.

^๗ Ibid.P. 83.

ปล่อยให้ประชาชนเห็นแก่ตัวกันตามสบายเพียงแต่ควบคุมไม่ให้เบียดเบียนกันเท่านั้นก็พอ เมื่อบุคคลคิดเห็นประโยชน์ส่วนตัวโดยไม่เบียดเบียนคนอื่นผลดีก็จะเกิดขึ้นมาเอง^๕

จากการกล่าวมาเกี่ยวกับแนวคิดประโยชน์นิยมของ เจเรมีย์ เบ็นธัม สามารถที่จะสรุปกรอบแนวคิดสำคัญได้ว่า เบ็นธัมเห็นว่าธรรมชาติของมนุษย์แล้วเป็นคนเห็นแก่ตัว และมักแสวงหาประโยชน์เพื่อตัวเองเป็นใหญ่แม้จะกล่าวว่าทำเพื่อคนอื่นแต่แท้จริงแล้วก็เห็นแก่ตัวทั้งนั้น ดังนั้นการจะให้คนเห็นแก่ประโยชน์คนอื่นต้องให้รางวัลเป็นสิ่งล่อเพื่อเป็นแรงจูงใจให้คนหันมาเห็นแก่ประโยชน์เพื่อสังคม เพราะทุกคนย่อมเห็นประโยชน์ตัวเองมาก่อนเสมอมนุษย์เมื่อได้รับประโยชน์เพื่อตัวเองแล้ว ก็จะทำประโยชน์เพื่อผู้อื่นในภายหลัง หรือเมื่อผลประโยชน์ของปัจเจกชนได้รับการตอบสนองแล้ว ผลประโยชน์ส่วนรวมจะตามมาทีหลังอันนับได้ว่าเป็นผลพลอยได้จากการสนับสนุนเรื่องผลประโยชน์ของตนเอง ความเห็นแก่ประโยชน์ของตนเองเหล่านี้เป็นสาเหตุแห่งการเกิดความโลภในมนุษย์ซึ่งสามารถเกิดขึ้นได้ในทุกคน

สรุป ได้ว่าความโลภในทางจริยศาสตร์นั้นเห็นว่าเป็นสิ่งอันเกี่ยวข้องกับชีวิตไม่ควรละแต่ควรข่มไว้ด้วยเหตุผลแต่ในอีกมุมมองหนึ่งกล่าวว่าความโลภ เป็นลักษณะของความเห็นแก่ตัวอย่างหนึ่งหรือการเข้าข้างตนเองจนเกินไป เมื่อเวลาโลกโดยคิดว่าตนเองเป็นฝ่ายถูกข้างเดียวและไม่ยอมฟังเสียงถัดทานจากคนอื่นที่เป็นเช่นนี้เพราะความไม่รู้ เห็นความโลภเหมือนขนมหวานด้วยการโลภบ่อยครั้งและการเก็บกดความโลภไว้ไม่ยอมคลายเพื่อให้ได้ในสิ่งที่ตนเองต้องการ ในทางพุทธศาสนากล่าวว่าความโลภเป็นกิเลสที่มีโลกมุลจิตเป็นรากเหง้าเป็นอกุศลกรรมที่มีแต่โทษอย่างเดียวคือบุคคลผู้โลภก็ทุกข์คนอื่นที่ถูกกระทำก็เดือดร้อนดังที่พระพุทธองค์ตรัสว่าผู้ถูกความโลภครอบงำขำยี้แล้ว แม้จะอาบน้ำ ไล่ทา ตัดผม โกนหนวด นุ่งผ้าขาวสะอาดแล้วก็ตามยอมเป็นผู้มีผิวพรรณทราวม แม้จะนอนบนบัลลังก์อันลาดด้วยผ้าขนสัตว์ ลาดด้วยผ้าขาวเนื้ออ่อนลาดด้วยเครื่องลาดอย่างดีทำด้วยหนังชะมด มีผ้าคาดพาดานมีหมอนหนุนศีรษะและหนุนเท้าทั้งสองข้างก็ตามยอมนอนเป็นทุกข์ ครั้นแล้วเมื่อตายไปยอมเข้าถึง อบายทุกคติ วินิบาตนรก ฉะนั้นความโลภจึงเปรียบเหมือนยาพิษที่คอยสังหารสัตว์ทุกชนิดที่มาดื่ม

^๕กิริติ บุญเจือ.ปรัชญาเบื้องต้นและตรรกวิทยาเบื้องต้น,(กรุงเทพมหานคร: ผดุงวิทยาการพิมพ์, ๒๕๑๒), หน้า ๑๖๗.

^๖ศ.อ.(บาลี)๒๓ / ๘๕ – ๘๑, ศ.อ.(ไทย)๒๓ / ๘๕ – ๘๑.

๔.๔ วิเคราะห์ผลกระทบของความโลภระหว่างพุทธจริยศาสตร์กับความโลภ ในทัศนะคัดค้าน ประโยชน์นิยม

ผลกระทบที่เกิดจากความโลภย่อมส่งผลให้สภาพจิตเศร้าหมองมองโลกในแง่ร้ายใจเลื่อมทรมานปัญญาไม่เจริญ และเป็นคนไม่มีปัญญาในการทำ จะพูด ย่อมกระทำแต่ความเลวร้ายที่ผิดศีลธรรม คำนึงกล่าวว่า เมื่อเขาทำผิด เขาต้องถูกลงโทษ ไม่มีเป้าหมายอย่างอื่นนอกเหนือจากนี้ ทั้งนี้เพราะการลงโทษผู้กระทำผิด เป็นความยุติธรรมในตัวเอง^{๑๑} เพราะเขามีเจตนาที่จะทำผิดต่อศีลธรรมก็ต้องมีการลงโทษถึงจะสาสมแก่การกระทำนั้นเพื่อให้ความยุติธรรมแก่ทุกฝ่าย ความเป็นมนุษย์ เป็นสิ่งที่มีคุณค่า คนทำผิดต้องได้รับโทษการจะกล่าวหาว่าคนตัดสินใจผิดก็ไม่ได้เพราะเขาทำตามหน้าที่และทำเพื่อประโยชน์สุขของคนในสังคมถือว่าเป็นการกระทำที่ถูกต้องและการขะจัดคนชั่วออกไปจากสังคมถือว่าเป็นการกระทำที่ก่อให้เกิดความสุขแก่คนหมู่มากจะเห็นได้ว่าผลของการทำชั่วจึงเป็นภัยแก่ตนเองและเป็นผลร้ายต่อสังคมความโลภจัดเป็นสนิมในใจคนที่บั่นทอนจิตใจให้ตกต่ำในอันตรามลสูตรพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสถึงเรื่องมลทิน คือความเศร้าหมองอันเป็นมลทินภายใน จะเห็นได้ว่าสิ่งที่มองไม่เห็นแต่มีอานุภาพร้ายกาจนั้นคือความโลภสัมผัสไม่ได้แต่มีจริงอยู่ภายในกายของคนทั่วไปยกเว้นพระอนาคามีและพระอรหันต์เพราะท่านเหล่านี้ละได้แล้ว นอกจากบุคคลสองประเภทนี้แล้วล้วนแต่อยู่ภายใต้การครอบงำของความโลภทั้งสิ้นอาหารของความโลภ คือ รูป เสียง กลิ่น รส และ โสภณูปะ อารมณ์ที่ไม่ดีไม่น่าปรารถนา ความโลภเป็นสิ่งที่มองไม่เห็นก็จริงแต่จะแสดงพฤติกรรมออกมาอาศัยกายเป็นประจักษ์การกระทำ ผลที่เกิดจากความโลภนำมาซึ่งความเสียหายในชีวิต ซึ่งทุกคนไม่มีใครเคยเห็นความโลภแต่ก็ตกเป็นทาสของความโลภที่เป็นนายคอยสั่งการให้กระทำความชั่วในช่วงขณะที่เราขาดสติปัญญาข่มมองไม่เห็นผลกระทบที่จะตามมา

พระพุทธศาสนาถือว่าเป็น“กรรม” ที่เกิดขึ้นจากเจตนาเป็นพื้นฐานและเป็นกรรมชั่ว ดังพุทธพจน์ว่า “เจตนาหังภิกขเวเวกัมมัง วะทามิ” แปลว่า ภิกษุทั้งหลาย เจตนาเราเรียกว่ากรรม บุคคลจงใจแล้วจึงทำกรรมด้วยกาย ด้วยวาจา และด้วยใจ^{๑๒}และพุทธพจน์ที่ว่า “บุคคลหว่านพืชชนิดใด ย่อมได้รับผลชนิดนั้น ผู้ทำความดี ย่อมได้รับผลดี ผู้ทำความชั่ว ย่อมได้รับผลชั่ว”^{๑๓} เจตนาอันเป็นพื้นฐานสำคัญที่จะเป็นเครื่องตัดสินการกระทำ ถ้าเจตนาดีก็มีองค์ประกอบด้วยกุศลมูล คือ อโลภะ อโทสะ อโมหะ จัดเป็นกุศลกรรม นั่นคือ กรรมใดทำไปแล้ว ไม่เกิดความเดือดร้อนใจภายหลัง

^{๑๑} ชัชชัย คู่มทวิพร, ผศ., จริยศาสตร์ ทฤษฎีและการวิเคราะห์ปัญหาจริยธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๓ (กรุงเทพมหานคร: ๒๕๔๘), หน้า ๑๒๗.

^{๑๒} อังคก. ๒๒/๑๖๓/ ๓๕๕.

^{๑๓} ส.ส. ๑๕/๒๕๖/๒๗๒.

กรรมนั้นดี ส่วนเจตนาที่เป็นเครื่องชี้ของการกระทำที่ไม่ดี คือ เกิดจากรากเหง้าของความชั่ว ได้แก่ โลภะ ความอยากได้ โทสะ การคิดประทุษร้าย และโมหะ ความหลง นั่นคือ กรรมใดทำไปแล้ว ก่อให้เกิดความเดือดร้อนใจภายหลัง กรรมนั้นไม่ดี ดังพระคาถาที่ว่า “กรรมใดทำแล้ว ย่อมเดือดร้อนใจภายหลัง มีหน้าชุ่มด้วยน้ำตา ร้องไห้อยู่ เสวยผลแห่งกรรมใด กรรมนั้นทำแล้วไม่ดี”^{๙๓}

กรณีขรรณนิยมนในการจัดการความโลภ ของอิมมานูเอล ค้านท์ (Immanuel Kant) นักปรัชญาชาวเยอรมันเกิดศึกษาและทำงานที่เมืองโคนิกส์เบิร์กเขาเริ่มด้วยการผสมผสานและแก้ไขแนวคิดระหว่างเหตุผลนิยมกับประจักษ์นิยมที่ยังมีปัญหายุ่ง และได้สร้างแนวคิดขึ้นมาใหม่ผลงานที่มีเนื้อหาครอบคลุมกว้างและเป็นระบบของเขา ทำให้มีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อระบบปรัชญายุคหลัง^{๙๔} แนวคิดที่สำคัญก็คือเจตนาที่ดี คือการกระทำตามหน้าที่ ที่มีเหตุผลตามกฎของศีลธรรม

ค้านท์ มีความเห็นว่า ดี ชั่ว ถูก ผิด ซึ่งเป็นค่าทางศีลธรรมนั้นจะต้องตายตัวกล่าวคือถ้าสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือ การกระทำอันใดอันหนึ่งดี มันจะต้องดีเสมอโดยไม่เลือกเวลาสถานที่สิ่งแวดล้อมตัวบุคคลหรือสถานการณ์แต่อย่างใด^{๙๕} โดยทั่วไปไปถือว่ามาตรฐานที่จะตัดสินการกระทำอันหนึ่งว่าดีหรือไม่นั้นขึ้นอยู่กับผลของการกระทำ เมื่อค่าทางจริยธรรมเป็นสิ่งที่มีความจริงและตายตัวจะถือเอาผลของการกระทำมาตัดสินไม่ได้ สมมุติว่าการกระทำดีคือการกระทำที่ก่อให้เกิดผลประโยชน์แต่ประโยชน์มิใช่สิ่งตายตัว เปลี่ยนไปตามเวลาและสิ่งแวดล้อม ถ้าถือประโยชน์เป็นเครื่องตัดสินความดีก็เป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ ค้านท์ ไม่ยอมรับเอาผลของการกระทำเป็นสิ่งที่ตัดสินความดีของการกระทำนั้น เพราะความดีไม่ใช่ว่ามีตายตัวและไม่เป็นจริง สิ่งที่จะพอใช้เป็นเกณฑ์ตัดสิน ค่าทางศีลธรรมหรือความดีตายตัวได้ว่าการกระทำอย่างนี้ถูกหรือผิด ค้านท์ ตอบว่า “ไม่มีอะไรในโลกนี้หรือแม้แต่ในโลกนี้ที่เราจะคิดได้ว่าเป็นสิ่งดีโดยปราศจากเงื่อนไขนอกจากเจตนาดี”^{๙๖} สามารถมองการกระทำนั้นได้ โดยมองที่ผลของการกระทำ เช่นมองว่ามันก่อให้เกิดประโยชน์หรือโทษมากน้อยแค่ไหนเป็นต้น และมองว่าการกระทำนั้นเกิดจากเจตนาหรือแรงจูงใจให้เกิดการกระทำนั้นขึ้น เจตนาดีหรือไม่ดีเป็นสิ่งที่ตายตัวติดอยู่กับการกระทำเป็นเกณฑ์ตายตัวที่จะวัดได้ว่าการ

^{๙๓}สง. ศ. ๑๕/๑๐๓/๖๘.

^{๙๔}เจษฎา ทองรุ่งโรจน์, พจนานุกรมศัพท์ปรัชญา อังกฤษ – ไทย, (กรุงเทพมหานคร: ๒๕๔๓), หน้า ๑๐๔.

^{๙๕}สุวัฒน์ จันทร์จาง, นพ., ความเชื่อของมนุษย์เกี่ยวกับปรัชญาและศาสนา, (กรุงเทพมหานคร: ๒๕๔๐), หน้า ๒๐.

^{๙๖}ศักดิ์ชัย นิรัฐทวี, จริยศาสตร์ศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: ๒๕๒๕), หน้า ๓๒.

กระทำนั้นมีค่าทางศีลธรรมคือ ดี หรือ ชั่ว ถูก หรือ ผิด ดังนั้นการกระทำที่ดีหรือกระทำที่ถูกต้อง คือการกระทำที่เกิดจากเจตนาดีโดยไม่เน้นที่ผลการกระทำ

สรุปได้ว่าผลกระทบของความโลภย่อมนำให้ผู้โลภได้รับความทุกข์ความเดือดร้อนความโลภเป็นศัตรูทางใจของทุกคนที่ผลอใจขาดปัญญา การยับยั้งชั่งใจและเป็นศัตรูที่ไม่มีตัวตนจับต้องไม่ได้ยากต่อการกำจัดเป็นพิษต่อจิตใจ ซึ่งจะเศร้าหมองหาความสุขไม่ได้เพราะจิตคิดมุง อยากรมี ความอยากได้สิ่งของๆผู้อื่นเอามาเป็นของตัวเอง และลงมือ ทำชั่วต่อสิ่งของที่ ตนอยากรมี อยากได้ ในพระพุทธศาสนาจัดความโลภว่าเป็นอกุศลธรรมเป็นธรรมที่ควรละไม่ควรเจริญ

ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า ความโลภก็มีเหตุมาจาก ความเห็นแก่ตัวของมนุษย์ ถ้าใครมีความเห็นแก่ตัวมาก ก็จะมี ความโลภมาก พร้อมทั้งจะทำความชั่วหรือเบียดเบียนผู้อื่น ซึ่งคนชั่วก็ย่อมที่จะทำผิดทั้งกฎหมายและศีลธรรม อันเป็นสาเหตุให้สังคมเดือดร้อนวุ่นวาย จนส่งผลกระทบมากมายให้สังคมไม่สงบสุข แต่ถ้าใครมีความเห็นแก่ตัวน้อย ก็จะมี ความโลภน้อย และจะไม่ทำผิดทั้งกฎหมายและศีลธรรม แต่จะทำความดี หรือช่วยเหลือผู้อื่น ที่เรียกว่าเป็นคนดี

ความโลภ เป็นแรงผลักดันอันเกิดจากความปรารถนาที่จะได้มาซึ่งเงินทองหรือทรัพย์สินสิ่งของต่างๆ เห็นทรัพย์สินมีค่ามากกว่าคน จึงไม่คำนึงถึงคนอื่น ไม่มีเวลาให้คนอื่น ไม่ให้ความเคารพเกรงใจผู้อื่น ไม่ให้โอกาสคนอื่นฯ บุคคลที่มีความโลภจะมองผู้อื่นเป็นคู่แข่ง หรือมองผู้อื่นว่าเป็นภาระ มาแสวงหาผลประโยชน์จากตน หรือเป็นผู้ที่ไม่มีประโยชน์ไม่มีความจำเป็นที่จะต้องเกี่ยวข้องกับ ความโลภนั้นจะทำให้เราโดดเดี่ยว เป็นความโดดเดี่ยวท่ามกลางฝูงชน ไม่สนใจใครอย่ามาอยู่กับฉันก็พอแล้ว ความมั่งคั่งร่ำรวยเปรียบเหมือนกับกำแพงที่ปิดกั้นตัวเองกับคนทั้งหลาย

๔.๕ วิเคราะห์เกณฑ์การตัดสินของความโลภระหว่างพุทธจริยศาสตร์กับจริยศาสตร์ประโยชน์นิยมและกรณีธรรมนิยม

การใช้เกณฑ์ตัดสินการจัดการความโลภในพุทธจริยศาสตร์นั้นในแต่ละสำนักของนักจริยศาสตร์ ก็ได้ใช้เกณฑ์ตัดสินแตกต่างกันแต่ทุกสำนักลงความเห็นว่าความโลภเป็นสิ่งไม่ดีจึงจัดเข้าในลักษณะของความชั่วร้ายตามแนวคิดหลักทางศีลธรรม มาตรฐานในการจัดการความโลภตามหลักกรณีธรรมนิยมของ ค้านท์ คือ ใช้เกณฑ์คือเป็นคำสั่งเด็ดขาด^{๑๑}ได้แก่กฎทางศีลธรรม อันเป็นคำสั่งที่บุคคลจะต้องปฏิบัติตามโดยไม่มีเงื่อนไขและไม่ต้องคำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้น ไม่ว่าผลนั้นจะเป็นคุณหรือเป็นโทษ และไม่ว่าผลนั้นจะเกิดกับตนหรือกับผู้อื่น เพราะเป็นการทำหน้าที่ทาง

^{๑๑}วิทย์วิศพรเวทย์, จริยศาสตร์เบื้องต้น:มนุษย์กับปัญหาจริยธรรม(กรุงเทพมหานคร :สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์,๒๕๒๘),หน้า๑๑๓.

ศีลธรรมตัวอย่างเช่นหากการฆ่างูเพราะไม่พอใจที่มันกินไก่ที่ตนเลี้ยงไว้เป็นสิ่งที่ผิดกฎจริยธรรมในรูปแบบนี้ การฆ่างูก็จะเป็นการกระทำที่ผิดเสมอไม่ว่าผู้ใดเป็นผู้กระทำหรือกระทำในสถานการณ์ใดต่างกับคำสั่งมีเงื่อนไข (hypothetical imperative)” ^{๙๙} “คำสั่งมีเงื่อนไข ในปรัชญาของค่านั้หมายถึง คำสั่งที่ให้กระทำการโดยมุ่งจะให้เกิดผลอย่างใดอย่างหนึ่งจากการกระทำนั้น เช่น ถ้าอยากมีความสุข จงอย่าโลภ คำสั่งนี้ไม่ใช่คำสั่งทาง ศีลธรรม เพราะค่านั้ถือว่า คำสั่งทางศีลธรรมนั้นเป็นคำสั่งเด็ดขาด เช่นเมื่อบุคคลถูกกระแสนของอารมณ์ ความรู้สึก ความโลภ ความอยาก ผลประโยชน์ ผลักดันให้ทำความผิด ในกรณีนี้ค่านั้ถือว่ามิเจตนาไม่ดีเป็นการกระทำที่ผิดศีลธรรมไม่น่าสรรเสริญ นักจริยศาสตร์ร่วมสมัยส่วนหนึ่งอธิบายกฎจริยธรรมแบบจริยศาสตร์เชิงกรณีธรรมว่าเป็นกฎกำหนดล่วงหน้า (prerogatives) เพื่อใช้ควบคุมระงับการกระทำผิดก่อนที่บุคคลจะกระทำ กฎเหล่านี้มีลักษณะเป็นกฎเกณฑ์ กฎหมาย หรือบรรทัดฐาน (norms) ต่างๆเหมือนกับความโลภ ต้องใช้กฎกำหนดล่วงหน้าเพื่อควบคุมก่อนที่บุคคลจะกระทำผิดกฎศีลธรรมแต่อย่างไรก็ตามชาวประโยชน์นิยมอย่า เจเรมีย์ เบ็นธัมใช้ประโยชน์สุขเป็นเกณฑ์ตัดสินความผิดถูกชั่วดี กล่าวคือการกระทำที่ก่อให้เกิดประโยชน์สุขมากที่สุดแก่คนจำนวนมากที่สุด ถือว่าเป็นการกระทำที่ดี^{๑๐๐} ส่วนการทำความชั่วโดยมิ แรงขับภายในอันเกิดจากความโลภเป็นเรื่องของความทุกข์ เป็นหน้าที่ของมนุษย์ที่จะต้องแสวงหาความสุขและหลีกเลี่ยงความทุกข์เอาเองเพราะธรรมชาติได้วางมวลงมนุษย์ไว้ภายใต้การครอบงำของอำนาจปกครอง ๒ ประการคือ สุขและความทุกข์ ที่เป็นเหตุชี้ให้เราเห็นว่าอะไรควรทำและอะไรไม่ควรทำ^{๑๐๑} ในทัศนะของเบ็นธัม ถือความสุขหรือความทุกข์มาเป็นมาตรฐานแห่งการกระทำว่าถูกหรือผิด ความถูกให้ผลเป็นความสุข ความผิดให้ผลเป็นความทุกข์ จึงเข้าใจได้ว่าความโกรธเป็นการกระทำที่ผิดและให้ผลเป็นความทุกข์ ดังคำที่เป็นข้อมกล่าววว่าความสุขจัดว่าบริสุทธิ์เมื่อมันไม่เจือด้วยความทุกข์^{๑๐๒} เอพิคิวรัส ที่สนับสนุนสุขนิยมแบบอาตมนิยม กล่าวว่า เหตุผลบอกเราให้รู้วิธีกำจัดความทุกข์ให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้และให้ได้บรรลุถึงความสุขที่สูงสุด^{๑๐๓} จึงสรุปได้ว่า ลัทธิประโยชน์นิยมใช้ความสุขเป็นเกณฑ์ตัดสินและให้คิดในด้านบวกก่อนก่อให้เกิดความสุขในขณะที่ความโกรธนั้นเป็นลักษณะของความทุกข์ไม่ควร

^{๙๙}เจษฎา ทองรุ่งโรจน์, พจนานุกรมศัพท์ปรัชญา อังกฤษ-ไทย, (กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๓๒), หน้า ๑๕.

^{๑๐๐}ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมศัพท์ปรัชญาอังกฤษ – ไทย, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๘,), หน้า ๑๐๑.

^{๑๐๑}วสิน อินทสระ, จริยศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: ๒๕๔๔), หน้า ๑๑๔.

^{๑๐๒}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๕.

^{๑๐๓}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๑.

เลือกกระทำเพราะให้ความทุกข์มากกว่าความสุข เกณฑ์ตัดสินความดี ความชั่วตามมติของพระ
 ธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต)เจตนาเป็นมาตรการตัดสินการกระทำตามหลักพุทธจริยศาสตร์เถรวาทแต่
 เจตนาเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอสำหรับตัดสินการกระทำของมนุษย์ ดังนั้น พระพุทธศาสนาจึงมี
 เกณฑ์หลักและเกณฑ์รองเพื่อร่วมในการตัดสินอีก ดังที่พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต)ได้กล่าวถึง
 เกณฑ์ตัดสินคุณค่าเชิงจริยธรรมในพระพุทธศาสนาไว้ ๒ระดับคือ เกณฑ์หลักและเกณฑ์รอง๑.)
 เกณฑ์หลัก คือเกณฑ์ที่ตัดสินด้วยความเป็นกุศลหรือเป็นอกุศล โดยพิจารณามูลเหตุว่าเป็นเจตนา
 เกิดจากกุศลมูลหรือเกิดจากอกุศลมูล ทำให้จิตสบายหรือบั่นทอนคุณภาพของจิต ช่วยให้กุศลธรรม
 ทั้งหลายเจริญงอกงามขึ้น อกุศลธรรมทั้งหลายลดน้อยลงหรือไม่และพิจารณาตามสภาวะว่าการ
 กระทำนั้นมีผลต่อบุคลิกภาพอย่างไร ๒.) เกณฑ์รองคือเกณฑ์ที่ตัดสินด้วยการใช้มนธรรมคือ
 ความรู้สึกผิดชอบชั่วดีของตนเองโดย พิจารณาว่าการกระทำนั้นตนเองดีเสียตนเองได้หรือไม่ เสีย
 ความเคารพตนเองหรือไม่บั่นทอนชนยอมรับหรือไม่ เป็นการเบียดเบียนตนและผู้อื่นหรือไม่ ความ
 สอดคล้องของเกณฑ์หลักและเกณฑ์รองคือการใช้ความเป็นกุศลมูลและอกุศลมูลและสภาวะที่
 ส่งผลต่อจิตใจ เช่นความปลอดภัย โปร่ง บริสุทธิ์ สงบ ความกระวนกระวาย ความเร่าร้อนเป็นเกณฑ์
 หลักในการตัดสิน ส่วนเกณฑ์อื่น ๆ ที่กล่าวถึงได้แก่เรื่องเกี่ยวกับผลของการกระทำนั้นแม้ศาสนา
 พุทธจะไม่ถือว่าเป็นหลักในการตัดสินการกระทำแต่ก็ต้องนำมาพิจารณาด้วย^{๒๓}

ดังที่กล่าวมานี้เป็นเกณฑ์ตัดสินการจัดการความโลภในแนวทางของพุทธศาสนาแต่ต้อง
 เลือกใช้อย่างใดอย่างหนึ่งที่เห็นว่าเหมาะสมกับจริตของตนและเป็นการพัฒนาใจให้กล้าหาญไม่
 หวาดหวั่นต่อศัตรูคือความโกรธ แต่รัสเซลที่สนับสนุนอัตถิภาวนิยม กล่าวว่า ความกล้าหาญของ
 มนุษย์เป็นสิ่งสำคัญการที่จะเอาชนะความโกรธได้^{๒๔}แต่ความกล้าของมนุษย์ต้องมีความสุขุม
 รอบคอบคอยระงับความกล้าไว้มิให้เลยเถิด คนที่กล้าอย่างบ้าบิ่น โดยมองไม่เห็นอันตรายนั้น คือ
 คนโง่เขลา ขาดสติเนื่องจากมีความกลัวที่แฝงอยู่ในรูปของความกล้า บังคับจิตใจให้กระทำเช่นนั้น
 และเขาเชื่อว่าเรื่องความกล้าหาญนี้สามารถสอนกันได้ แต่หากต้องฝึกให้มีความกล้าอย่างแท้จริง
 เกิดขึ้นในจิตใจ เพื่อมิให้เป็นคนหลอกตัวเอง แล้วความเห็นแก่ตัวจะลดน้อยลง โดยมีต้องกังวลต่อ
 เสี่ยงเคราะห์นาทาและเสี่ยงสรรเสริญของบุคคลอื่น ๆ

^{๒๓} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), **พุทธธรรมฉบับขยายความ**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร
 : บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๕)

^{๒๔} ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรมศัพท์ปรัชญา อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน**, พิมพ์ครั้งที่ ๔,
 (กรุงเทพมหานคร: ๒๕๔๘), หน้า ๑๘๐.

ผู้วิจัยสรุปได้ว่าเกณฑ์ตัดสินการจัดการความโกรธในพุทธจริยศาสตร์แต่ละสำนักก็ใช้เกณฑ์ในการจัดการแตกต่างกันในกรณีธรรมเนียมก็ใช้มาตรการคือคำสั่งเด็ดขาด ในการจัดการความโกรธคือห้ามทำเด็ดขาดเพราะทำแล้วผิดกฎศีลธรรมแต่นักจริยศาสตร์ร่วมสมัยอย่างฟรานเชสแคมม์ (Frances Kamm) ใช้กฎกำหนดล่วงหน้าเพื่อควบคุมเอาไว้ไม่ให้เกิดขึ้นส่วนประโยชน์นิยมถือว่าความโกรธให้ความทุกข์มากกว่าความสุขควรหลีกเลี่ยงไม่ควรทำ ควรแสวงหาประโยชน์สุขให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้เพราะความสุขเป็นเป้าหมายของชีวิตแต่พุทธศาสนาใช้เกณฑ์คือการควบคุมความโกรธโดยพิจารณาให้เห็นโทษหัดมองคนในแง่ดีหมั่นเจริญเมตตาและรู้จักการให้อภัย อติถิภาวนิยมใช้ความกล้าหาญที่ประกอบด้วยเหตุผลเป็นเครื่องประคับประคองจิตใจอยู่ในระดับพอดีคือไม่บ้าบิ่นจนเกินไปเพราะเป็นเหตุให้เกิดความกลัวอันเป็นผลที่ก่อให้เกิดความโกรธ

๔.๖ สรุปวิเคราะห์ความโลภในพุทธจริยศาสตร์เถรวาทและแนวคิดจริยศาสตร์ประโยชน์นิยม

ในทัศนะของพระพุทธศาสนาเถรวาทความโลภสามารถเกิดขึ้นได้กับปุถุชนทุกเพศทุกวัยซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ปัญหาที่เกิดจากความโลภนี้ สามารถแก้ไขและป้องกันได้โดยการนำหลักธรรมทางพระพุทธจริยศาสตร์เถรวาทมาปรับประยุกต์เป็นแนวทางในการปฏิบัติตามความเหมาะสมกับสภาพปัญหาแต่ละกรณี โดยการใช้ คำสอนต่างๆ ไม่ว่าจะ เป็น ทาน ศีล ภาวนา

ปรัชญาตะวันตกมองว่า "ความโลภ" คือ กิเลส หรือสิ่งชั่วร้ายที่มนุษย์ชาติควรขจัดออกไปให้เหลือน้อยที่สุด หรือหมดสิ้นไป

ปรัชญาตะวันตกเห็นว่า "ความโลภ" เป็นพลังขับเคลื่อนชีวิต หรือสิ่งดึงดูดที่มนุษย์ควรจะมี เพราะถ้าปราศจาก "ความโลภ" มนุษย์ก็หมดความกระตือรือร้น หมดความอยาก หรือหมดไฟที่จะพัฒนาขวนขวายแสวงหาเทคโนโลยีใหม่ๆ เพื่อสร้างโลกให้ทันสมัย

จากทัศนะของพุทธจริยศาสตร์เถรวาทที่ผู้วิจัยได้ศึกษามานั้น พอสรุปความของความโลภสรุปความได้ว่าความโลภเป็นอาการของจิตที่อยากได้ไม่รู้จักพอเป็นความเศร้าหมองของจิตซึ่งทำให้บุคคลแสวงหาสิ่งที่ต้องการในทางทุจริตเป็นรากเหง้าของอกุศลมูลเป็นกิเลสที่โน้มนำเข้าหาอารมณ์คือกามคุณ๕เป็นสภาวะของจิตในขณะที่ปรุงแต่งเป็นบาปเป็นสาเหตุของความประพฤติที่เป็นอกุศลทางกายวาจาโดยการละเมิดในทรัพย์สินของผู้อื่นซึ่งเกิดจากโลภมูลจิต

ในแนวคิดจริยศาสตร์ของประโยชน์นิยม กระทำของมนุษย์เกิดจากการแสวงหาความสุข ความพึงพอใจและการพยายามหลีกเลี่ยงความทุกข์ แม้บางคนจะดูเหมือนทำเพื่อคนอื่น แต่ก็เป็นกระทำเพื่อตนโดยอ้อม เป็นเพียงการปลูกพืชหวังผลเท่านั้น คนเราย่อมแสวงหาความสุขของตนเองก่อนอื่น ความสุขเป็นสิ่งที่มีความหมายกว่าที่คนเราได้รับความสุขต่าง ๆ นั้นย่อมมีปริมาณไม่เท่ากัน ซึ่งมีทั้งความสุขส่วนรวมมากกว่าความสุขส่วนตัวในหลักของมท

สุขอันเป็นรากฐานของ “ประโยชน์นิยม” (Utilitarianism) ซึ่งมีหลักสำคัญว่า “การกระทำที่ดีที่สุดคือการกระทำที่ก่อให้เกิดประโยชน์สุขมากที่สุดแก่คน จำนวนมากที่สุด” เพราะเชื่อว่าสังคมส่วนรวมมีความสุข เอกชนอันเป็นส่วนหนึ่งของสังคมจะมีความสุขไปด้วย แนวความคิดของประโยชน์นิยมไม่ถือว่าเจตนาอันก่อให้เกิดการกระทำสำคัญแต่ผล อันเกิดจากการกระทำสำคัญกว่าเจตนา หลักประโยชน์นิยมมีไว้สำหรับตัดสินการกระทำมิใช่ตัดสินคน

ประโยชน์นิยมของเบ็นธัมเสนอว่า ผลประโยชน์ของชุมชนนั้นจะต้องมาจากผลประโยชน์ของตัวเองเป็นสำคัญ เพราะถ้าไม่มีมนุษย์คนไหนที่ไม่เห็นแก่ตัวและไม่มีความโลภ พร้อมจะยอมเสียสละประโยชน์ของตนเองเพื่อคนอื่น โดยธรรมชาติของคนเราล้วนเห็นแก่ตัวและมีความโลภทั้งนั้น ดังนั้น เราจึงไม่ควรห้ามความเห็นแก่ตัวและความโลภของมนุษย์ เราควรปล่อยให้มนุษย์เห็นแก่ตัวและความโลภกันตามสบาย รัฐบาลหรือผู้ปกครองเพียงป้องกันไม่ให้ผู้ที่เห็นแก่ตัวและความโลภเบียดเบียนกันเท่านั้นก็พอ เพียงเท่านี้สังคมก็จะสงบ แต่จะเป็นการเดือดร้อนมากหากไม่ปล่อยให้ผลประโยชน์ของตัวเองเป็นพื้นฐานเพราะคนจะเบียดเบียนกัน

ประโยชน์นิยมของมิลล์ เห็นต่างออกไป หากปล่อยให้ทำดังที่เป็นเบ็นธัมก็ไม่วายที่จะเกิดความวุ่นวาย และพลอยทำให้ผลประโยชน์ส่วนรวมเสียหายด้วย เพราะเมื่อคนเห็นประโยชน์ส่วนตัวสำคัญก็ไม่มีหลักประกันอะไรที่จะยืนยันได้ว่าประโยชน์ส่วนรวมจะไม่ได้รับความเสียหาย เพราะต่างคนต่างเห็นประโยชน์ส่วนตัวและมีแต่ความโลภกันทั้งนั้น มิลล์เสนอว่าต้องส่งเสริมให้มีการมองเห็นประโยชน์ส่วนรวมให้มากที่สุดเป็นสำคัญ โดยเมื่อทุกคนมุ่งไปที่ประโยชน์ส่วนรวมแล้ว ผลประโยชน์ส่วนตัวก็จะตามมาทีหลัง เนื่องจากว่าเมื่อส่วนรวมได้รับประโยชน์เราเองในฐานะที่เป็นสมาชิกคนหนึ่งก็จะพลอยได้รับผลประโยชน์นั้นด้วยเช่นกัน

ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า ความโลภก็มีเหตุมาจาก ความเห็นแก่ตัวของมนุษย์ ถ้าใครมีความเห็นแก่ตัวมาก ก็จะมี ความโลภมาก พร้อมทั้งจะทำความชั่วหรือเบียดเบียนผู้อื่น ซึ่งคนชั่วก็ย่อมที่จะทำผิดทั้งกฎหมายและศีลธรรม อันเป็นสาเหตุให้สังคมเดือดร้อนวุ่นวาย จนส่งผลกระทบมากมายให้สังคมไม่สงบสุข แต่ถ้าใครมีความเห็นแก่ตัวน้อย ก็จะมี ความโลภน้อย และจะไม่ทำผิดทั้งกฎหมายและศีลธรรม